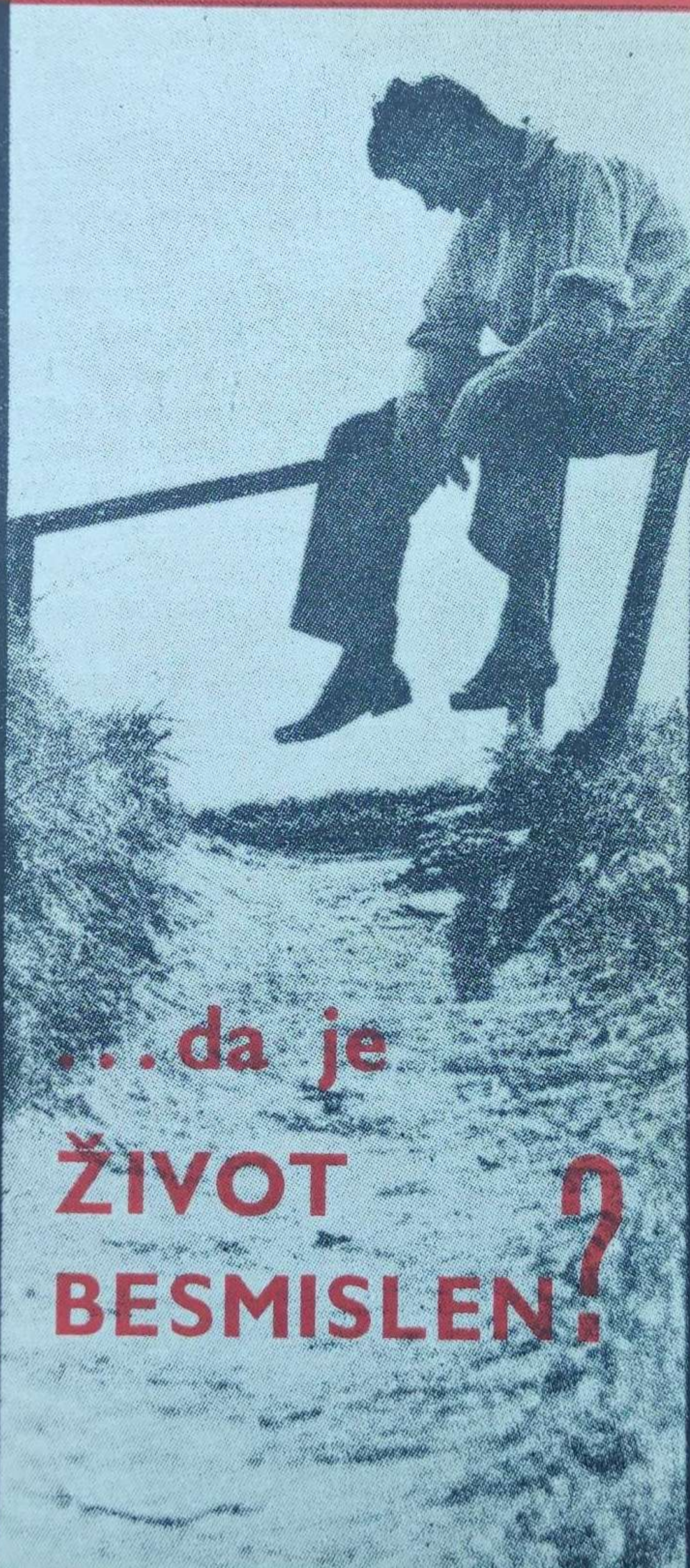
Je li istina...

7

Mala biblioteka Glasa Koncila

...da je
ŽIVOT
BESMISLEN?

— Niz knjižica pod naslovom JE LI ISTINA koji je u francuskom originalu izdan u Bruxellesu, stekao je velik broj čitalaca u zemljama francuskog jezika, a prevodi se i na veći broj drugih svjetskih jezika. U toj seriji obrađuju se na lagan i zanimljiv način mnoga teoretska i praktična vjerska i ćudoredna pitanja što muče današnjega čovjeka, raščišćuju se nejasnoće i odgovara na raširene prigovore protiv katolicizma i kršćanstva uopće.

— U izdanju Glasa Koncila dosad su izdane ove knjižice JE LI ISTINA da je . . .

(1) . . . ISUS KRIST ČOVJEK KAO I DRUGI LJUDI?

(2) . . . BRAK ZAMKA PRIRODE?

(3) . . . CRKVA NE RAZUMIJE LJUBAV?

(4) . . . VJERA ŽENSKI POSAO?

(5) . . . ZVIJEZDE OTKRIVAJU TAJNU NAŠE SUDBINE?

(6) . . . SVEĆENIK PRIPADA PROSLOSTI?

(Cijena svakoj knjižici 1 Nd.)

Je li istina da . . .

Jean Delépierre

je život besmislen?

Ne! Nije?
Izgleda, međutim, da jest?
Možda.
Ali onda kakav je i šta je on u svojoj biti?

Eto, tek je to pitanje koje ima smisla. Da bismo došli do odgovora na nj ne smijemo povjerovati onome što nam se tek pričinjava, treba da odgrnemo zavjesu raznolikih prividnosti. Iza njih se krije duboka tajna, vječna zagonetka s kojom se okom u oko — kad tad — susreće svaki čovjek. Ako vam je po volji, zajedno ćemo se tu zaustaviti.

Na prvi pogled život se čini apsurdan

Pogledajmo sadašnje prilike na zemllji.
Čovječanstvo i nakon stotina i stotina tisuća godina (pola milijuna, do milijun, kažu učenjaci), to jest i nakon svekolikog rada i svekolike borbe za život još je uvijek golema masa sirotinje i bolesnika! Čudite se? . . . Zato što živite u bogatoj oblasti zemaljske površine koja se naziva Zapadom . . . Ali siđite malo u zaostala područja planete koja obuhvaćaju 9/10 njene površine.

Blizu 2/3 ljudskog roda previja se u mukama neprekidne gladi. Ako mislite da se njihova sudbina sada poboljšala, ljuto se varate: razmjer se u 20 godina povećao od 38% do 60%! U posljednjem razdoblju povijesti broj ljudskih bića raste vrtoglavim tempom: 80 tisuća na dan, 30 milijuna godišnje, i gotovo sve u regionima gladi.

Što je gore i teže, glad ili bolesti?! Samo od malarije boluje 300 milijuna ljudi; toliki broj ona stalno mori i prikiva za postelju; a tri milijuna bolesnika svake godine ubija. Na kugli zemljinoj ima 900 milijuna djece ispod 15 godina. Više od po-

lovine njih nikad nije liječnika ni vidjelo. Stoga u Africi umire trista pedesetero djece od 1000 (više nego jedno na troje njih), dok je u Švedskoj visok materijalni standard umiranje djece spustio na razmjer od 22/1000 (to jest, ondje ih svega jedno od pedesetero umire). U Indiji čovjek prosječno živi samo 27, a u Belgiji 68 godina.

Da pogledamo razlike u imovnim prilikama.

Fizički radnik u nas bez oklijevanja sam sebe ubraja među proletere, među tako reći, golaće, ljude bez imovine, bez igdje ičega[1]. U stvari on pripada gavanima ovoga svijeta. On je bestidan bogatun! Znadete li koliko prosječno godišnje zaradi jedan Indonežanin?... 25 dolara, to jest 1250 belgijskih franaka[2]!... Dok najobičniji građanin Sjedinjenih Američkih Država ubere 1800, tj. 90000 franaka! . . . Osim toga, u sadašnjem trenutku polovina je ljudskih bića na zemlji nepismeno, što znači da ne znaju ni čitati ni pisati. A kako stoji s nama na Zapadu u tom pogledu? Ne može se ni usporediti!

Ali vratimo se u bogate predjele, onima koji se nazivaju civiliziranim narodima. Tu ćemo barem naći prosperitet, sve divote i čudesa tehnike!

Vrlo dobro: ne zaboravimo ipak i drugu stranu, jer slika osim lica ima i naličje. Najavljuje nam se osvit nove ere, bajoslovna atomska vremena. A u isto vrijeme nad glavom nam visi po gibelj najrazornijeg sveopćeg uništenja, brisanje ljudske historije s površine zemljine. Tko se ne sjeća strahovitog izvještaja o bombardiranju Hirošime? Jedna jedina bomba A, ili atomska bomba, od 10 do 15 kilograma koja je imala razornu snagu koliku i 20 bombi staroga tipa, svaka teška po jednu tonu eksploziva TNT (trinitrotoluol). Bombica od svega 15 kilograma najviše i — 80 000 žrtava ujedanput (200 000 od posljedica u slijedećih nekoliko mjeseci)! A sada? Takva je bomba igračka za djecu. Sad već imamo bombu H, hidrogensku! Gotovo tisuću puta razorniju... U nedavno objavljenom prikazu opisuje se

---

1 Riječ je o prilikama u Belgiji. Prev.

2 Dolar je 1250, a belgijski franak 25 dinara. Prev.

predviđeni učinak ove naprave. Prvi pojas: doseg djelovanja 10 km uokrug (u Hirošimi samo jedan kilometar), sva bića, svi kruti predmeti i tekućine pretvaraju se u paru i plin i, prema tome, stopostotna smrtnost. Drugi pojas: djelovanje do 12,5 km u krugu, smrtnost 80%. Treći pojas: djelovanje 15 km, smrtnost od visoke temperature, opekotina i ozljeda 50 %. Četvrti pojas: domet 18 km unaokolo, smrtnost 30 %. I peti pojas, 30 km okolo, smrtnost 10 %. Ukratko, jedna jedina H bomba briše sve živo i neživo, zatim spaljuje, zatim razara i ubija u krugu od 60 km promjera. A da se i ne govori o nepredviđenim uništenjima i pustoši u daljini, od radioktivnih oblaka. U novinama nekom prigodom objavljene su ove riječi američkog predsjednika — nisam kontrolirao izvore, naglašavam samo da je činjenica općenito poznata: »Sjedinjene Američke Države imaju ovog trenutka količinu hidrogenskih bombi koja je dovoljna da se uništi sav ljudski rod na zemlji.« Ako je to istina, čestitajmo sebi na takvom progresu!

Međutim, reći ćete vi, sad vlada mir,! Ali mir posve relativan, priznajte. Milijuni ljudi, oko 10 do 15, cijeni se žive u koncentracionim logorima. Suvremene metropole robova o kakvim antičko doba ni sanjalo nije.

I da upotpunimo sliku takozvanih civiliziranih zemalja, ne zaboravimo, uz ove jezive mračne sjene još bezbroj užasnih osjenaka i detalja; na primjer ćudoređe: 800 000 pobačaja na godinu u Francuskoj; u Belgiji 4 500 bračnih rastava godišnje, to jest raspada se jedan od šest brakova svakih dvanaest mjeseci; u svakoj zemlji tisuće zločina od kojih 60 na stotinu ostaje nekažnjeno, itd...

Ne, zaista teško je vjerovati da ovakva ljudska sudbina ima nekakav smisao. Čak i u ovom privilegiranom kutiću kakav je Evropa, čak i kad smo zdravi i sposobni za borbu, svaki od nas osjeća muku sviju ovih nesreća i strepi od nepoznate sutrašnjice; strepi očekujući da ga smrvi neuspjeh i poraz, patnje bolesti i beznadne starosti. I nije li sve to skupa besmisao?

Između dva ponora

Čovječanstvo nam u prvi mah izgleda već staro, pa ipak, ocijenimo li njegove mogućnosti na zemlji, ono bi danas moglo biti istom na početku svoga povijesnog životopisa! Uzmimo sam život izvan sviju suvremenih osobitosti, u njegovim bitnim značajkama. Zamislite da se taj život odvija u najistančanijoj civilizaciji, prosvijetljenoj savršenom znanošću, pri raskošnom izobilju dobara za svakoga bez iznimke, pa nek se on još i produži stotinu i dvadeset godina (to je normalna granica po mišljenju nekih učenjaka), mi bismo se ipak našli u najdubljoj zabuni...

Hoćete li odjednom da pojmite u čemu je tragika takvog ložaja? Tá život je kratak most između dva ponora!

A kako to? Ne treba biti izuzetan umnik pa razumjeti. Dovoljno je da je čovjek živio i malko razmišljao...

Mi počinjemo s tim što izbijamo iz jedng ponora; to je naše rođenje. Nestaje nas na kraju u drugom ponoru; to je svijet poslije smrti. Prođemo tako na zemlji veoma kratak i rđavo osvi jetljen komadić puta, sav pokriven zamkama i zasjedama.

Ponor iz koga smo došli na svijet... Niste u to uvjereni? Odgovorite onda, gdje ste bili tolike i tolike gdine prije rođenja? — Nigdje! — Drugim riječima, u ništavilu. Ali »ništavilo« je samo riječ koja se izgovara, a ništica, matematička oznaka ništavila — i ona je samo gola brojka na papiru. Ono što ste vi bili nije ni pomišljivo, ne može se ni imenovati ili napisati, to je praznina, to je nebitak: vi, naprosto, niste postojali!

I prema tome, niste imali nikakva razloga da najednom postanete biće, da se pojavite među drugim bićima koja, uzgred rečeno, imaju isto takav slučajan a ne nuždan bitak i opstanak. Vi sami, uostalom, niste o sebi ama baš ništa ni odlučivali! Da mognete razumjeti što je s vama bilo, trebalo je da proteče nekoliko godina, dok vam se organizam i svijest ne razviju. I tek onda, oko četvrte i pete godine, ako ste bili posebno umno obdareni i već sposobni za filozofsko čuđenje i refleks, mogli ste sebi reći: »Evo me!« Od tada, nakon trideset pa i pedeset godina života te razmišljanja o tom predmetu, to jest o svom postojanju, vi ste još uvijek na istoj točki. Svakog jutra, budeći se, mogli biste ponavljati: »Evo me. Ja postojim! Zašto sam baš takav? Rođen u Belgiji a ne u Vietnamu? U XX stoljeću, a ne u X, prije tisuću godina? Muškarac a ne žena? S ovim zdravljem, ovim stavom, ovim vrlinama i nedostacima, ovim porodičnim stanjem i ovom biografijom?... Duboka tajna! Objašnjenja nema. Zato što je tako bilo i što tako jest. A da se to nije dogodilo i da mene uopće nema, sve bi teklo drugačije — drugačije s moga sadašnjeg stanovišta — ali se ništa ne bi osjetilo, sve bi išlo kako ide, bilo mene ili ne bilo.«

Uzmimo da vi ne postojite; strogo logički govoreći, ja ne bih imao što da prigovorim. Jednostavno, snašli bi se ljudi i živjeli bez vas, nitko živ ne bi čak ni znao ni prilike imao da požali što vas nema. A isto tako, da ja nisam na zemlji, netko bi drugi s vama ovog časa razgovarao i rekao vam gotovo isto što i ja.

Tako je što se tiče onoga prvog ponora, iz koga smo izronili na svjetlo dana.

No ako priđem drugom ponoru, još sam u većoj neprilici. Neki trijezan, praktičan i realan duh mogao bi jednostavno da me presiječe u mojim dosadašnjim razmatranjima. »Sve je to — rekao bi on — filozofija, literatura, papirnato mudrovanje: čemu razgovor o tom problemu, kad je on već riješen, nije važno i ne tiče me se odakle dolazim kad sam već tu! Izmakao je dakle pitanju o svom postanku. Nek mu bude. Ne može izmaći onome drugom: Što je onkraj groba?

Ah, taj ponor koji me čeka na kraju životnog puta. Njemu se približavam iz dana u dan, iz minute u minutu. I uzalud se naprežem da razaberem gdje je i kakav je; nema svjetla koje bi ga i malo obasjalo. Naprotiv, sve je mračnija sjena oko mojih stopa na stazi, koja me neumitno vodi k njemu. Gledam s užasom oko sebe kako moji susjedi, poznanici ili rođaci iznenada iščezavaju u tom ponoru. Uzalud je čovjeku što je mnogo iskusio i vidio. Ima uvijek nešto stravično u bilo čijoj smrti za koju saznamo ili joj budemo neposredni svjedoci. Eno mlade žene u agoniji. Muž i troje djece očajnički je dozivaju, a ona, iznemogla, iznurena, obamrla, osjeća da je svemu kraj i da odlazi. Onda

prikupi nešto snage da još zadnjim pogledom izrazi koliko ih voli, te im ispekidanim šapatom dahne svoje posljednje zbogom. Zatim smrt umiri njene crte lica i sasvim ih ukoči. Gotovo je! Uzalud će njeni mališani zvati svoju mamicu i hvatati je za ruke; uzalud će jadni muž grcati u najdubljem očaju. Ne miče se. ne šapće, ne diše više ova toliko voljena žena. Bilo pa prošlo. Otišla je na dalek put, onamo odakle nikad više neće doći. Uputila se u svijet u koji ćemo najzad otići svi. U svijet koji nas priziva, poziva, zove i, ponekad, kao da nas neodoljvo uvlači u svoj prostor iza neprozirne zavjese mraka.

Dakle? Vi ipak smatrate da je sve to jednostavno?

A most? Žao mi je što ću vas možda uplašiti, ali nije on baš tako siguran. Nemojte se odviše pouzdavati u nj!

Prije svega — to ćete i vi priznati — on je veoma kratak.

Budimo objektivni, vidimo što donose brojke.

Pođimo od pretpostavke da ćemo vi i ja živjeti 70 godina. To je lijepa životna dob u sadašnjim prilikama. Kasnije će život biti još duži ali će i to biti premalo! Kako god bilo da bilo, sada je prosječno trajanje života u našim krajevima 65 godina.

Vi mislite da je to zaista 70 godina? Da vidimo: zaokruživši brojeve, to je svega 25000 dana. Koliko sati? 600 000 (za milijun sati morali bismo živjeti 115 godina)! Sada još odračunajte spavanje (33%) i godine djetinjstva, pa ćete imati ukupno 350000 sati. Što iz toga vidimo? Ako ništa drugo a ono barem to da ne smijemo nijednu sekundu izgubiti namjeravamo li učiniti štogod ozbiljno.

Ali, nažalost, ja sam računao previše optimistički, bio sam u računu pretjerano izdašan. Jer muka je i nevolja u tome što mi ne znamo dokle ćemo živjeti, nikad nikakav izvještaj ne dobivamo kolika nam je glavnica u banci!

A banka života je neobična i čudnovata ustanova. Nikad ne bismo pristali da ikakav svoj privredni ili financijski posao zaključimo i vodimo uz iste takve uvjete. Ali ovdje ništa ne ovisi o nama, tu ne možemo birati, hoću ovako, a neću onako. Satove života nam ta banka isporučuje postepeno, u — takoreći — kratkoročnim kreditnim isplatama, ali nam nikad ne ispostavlja sveukupan obračun, da vidimo koliki je početni ulog i što nam još ostaje nakon svake isplate. Koliko još imam da živim od, na primjer, današnjeg dana? Misterij! Kako ću znati da mi je raspoloživa suma pri kraju? Možda će me kakva neizlječiva bolest opomenuti nekoliko dana ranije; ili će mi neka prijeka nesreća odjednom presjeći dovoz živeža. Bilo ovako ili onako, ja o tome sad ništa ne znam. U kakav god se poslovni odnos uključim, prisiljen sam utanačenje dopuniti uvjetom: ako imadnem čime financirati do kraja ...

Ne! Život je zaista vrlo kratak i, štaviše, trošan most između dva ponora. Pri svakom našem koraku on se može prolomiti, izmaknuti nam ispod nogu i strovaliti nas u hladan grob.

Što nije barem udoban i prijatan? Nek nas pusti da bar uživamo u tom kratkom putovanju od rođenja pa do smrti! Ali ne, čak ni to! I ovo malo trenutaka što nam je palo u dio zagorčiše i zatrovaše boljetice i bolesti, neuspjesi i porazi, odlasci bez povrataka, rastanci bez sastanaka, te svakojake moralne slabosti, nedaće i tegobe! Vremenski razmak od 70 godina u povijesti možda ne znači ništa, ali za mene je to mnogo, za mene je to sve, to je moj život! Jadni, kukavni moj život... Većim dijelom niz nesuglasica, prepreka i proturječja, pljusak udaraca, nevolja i nesreća...

Sabiralište mog iskustva i mojih uspomena prepuno je zapamćenih primjera o besmislu događaja i slučajeva koji protječu mutnom, silovitom rijekom svakidašnjice. Tu je mlada majka, dvadeset i pet joj je godina; sva se blista od zadovoljstva i sreće što ima bebu i muža koji je voli; jednog se jutra digla iz kreveta puna životne radosti; malo kasnije, kad je silazila niza stube, noga joj se omakne i ona padne; podignu je i pregledaju: dva joj kralješka u vratu skrhana i ona za cio život paralizirana; sad provodi u postelji, ukočena i nemoćna, beskrajne ure tužnog dana i još tužnije mrkle noći koja nema zore ni svanuća; muž je rasprodao i ono malo imovine da plati liječnike i lijekove; sirotinjska bijeda ušla je već i pod njihov krov; zbogom lijepi, veseli dani, zbogom, svaka radosti života!

Druga još mlađa žena, ima tek 20 godina; dobila je opekotinu prilikom neke eksplozije; ozljeda je tako vrlo teška da ona već dvije godine trpi neprekidno mučeništvo u jednoj bolnici; nedavno su joj morali amputirati nogu; u dvadesetoj godini! ... Otac porodice, ima petero djece, 43 mu je godine, frizer po zanimanju; iznenada je dobio neizlječivu očnu bolest, pigmentnu upalu mrežnjače; za šest mjeseci potpuno je oslijepio; u nekoliko mjeseci i njega je ogoljela i kuću mu opustošila neumoljiva materijalna bijeda, poklopivši cijelu porodicu zdvojnošću bez nade ... S bolom u duši slušam tužne priče o doživljajima svinju tih izbjeglica sa Istoka; u ratu se našli između dva ljuta neprijatelja, između Nijemaca i Rusa; prisiljavaju ih da služe najprije u jednoj, pa zatim u drugoj armiji; netko bez noge, netko bez ruke, ovaj ovako ranjen, onaj onako zarobljeništvom ubogaljen, jedni do smrti izmrcvareni, drugi neizlječivo bolesni; kad su neprijateljstva prestala, pohapšeni su i pobacani u logore za Raseljena lica gdje su živjeli u takvim uvjetima kakve ni stoka ne bi podnijela; najzad su ostali bez rodnog zavičaja i domovine, kućno im ognjište razoreno i preorano, porodica raspršena, supruga i djeca netragom nestala ... Kao da i sad vidim onog mladića koga je u punoj snazi, pred samu ženidbu (trebalo je da se vjenča nakon deset dana), pokosila glupa saobraćajna nesreća; pa onog starca od 80 godina čije tijelo trga i žeže kostobolja i koji svom dušom priželjkuje i priziva smrt ali ga smrt neće. Nesposoban da mu pomognem, iz dana u dan pratim srozavanje jednog nesretnika; otac obitelji, kršćanin, doskora sretan čovjek s voljenom ženom i djecom; zatim ga primami zavodnica, lijepa lica ali podla srca, razori mu dom, poremeti ravnotežu, spokojstvo i mir, čak mu oduzme i vjeru u Boga; i sad se on svake večeri bori protiv osjećaja odvratnosti i gađenja prema samom sebi, svake se večeri otima od napasne želje da otvori plinovod i prekine život.

E, je li to taj život? Poslije vesele pjesme i opojnog ushićenja na otmjenim zabavama, iza blistavog raskošja i sjaja, nesuzdržanog smijeha i optimističkog osmjehivanja, nakon prvog cvijeća i zanosnih iluzija svatko, tu ili tamo, danas ili sutra,

mora platiti svoj danak iskušenja, trpljenja i patnje. Na što nam to liči i kako to izgleda? Besmisleno skroz-naskroz!

Slažete se? I, kao i ja, pretpostavljam, ne možete mirno podnositi zagonetku koja srce steže takvom zebnjom i brigom? Jer, napokon, mi smo u pitanju, naš razlog da živimo, naša žudnja za srećom? E, pa onda, pokušajmo da saznamo što je s tim u u stvari.

Tko će nam kazati što je život? — Nauka?

Da nauku pitamo? Ne. Ona je ipak moćna i prodorna? Točno je da ima golemu moć i mnogo uspjeha. Ali ona više ne teži da obuhvati cjelinu bitka. Nekoć, u prvom naivnom oduševljenju mlade kulture učenjaci su obećavali da će sve objasniti. Sad su mnogo trezniji. Ispitali su vlastite istraživačke metode i ograničili svoju kompetenciju. Tražite od njih da promatraju događaje u prirodi, da protumače vezu između pojava. To će ići. Gdje god ima što da se vidi da se opiše, da se izmjeri kakav obujam ili težina, možete se na njih osloniti. Oni će vam ustanoviti kretanje dalekih zvijezda pomoću džinovskog teleskopa u astronomijskoj promatračnici Palomaru. Mikroskopom će ispitati izvanredno sitne uzročnnike zaraznih bolesti. U laboratoriju će pratiti lanac kemijskih preobražaja ili širenje i frekvenciju Hertzovih valova. Pažljivo će proučiti ukupnost psihičkih činjenica u životinje po njenim kretnjama i ponašanju. Istražit će podsvijest čovjeka po njegovim snovima, promašenim i osujećenim postupcima. Oni će moći da vam opišu, pa da čak i predvide razvitak ove ili one društvene sredine ili ekonomskog sustava. Ali ne pitajte ih što bi moglo doći poslije. Njih u sveukupnom bivovanju, u svemu što postoji zanima **kako**, a ne **zašto**. A budući da mi tražimo ono veliko Zašto ...

Filozofija?

Možda sad pomišljate: ovo će biti zadaća filozofa? To je sasvim točno. Pa ipak, čitajte njihove spise i pogledajte koliki je domašaj njihovih istraživanja i njihove spoznaje.

Najviše što uspijevaju dokazati jest to, da je izvor svijeta i sviju bića volja jednog stvoritelja. Ostavimo sad po strani one koji pobijaju tu postavku. Što se mene tiče, ja unaprijed imam više povjerenja u običnog čovjeka koji razmišlja i čija se misao poklapa s onim što tvrdi kao istinito zdrav razum tolikih naroda! Zaboravimo nesuglasice u pitanju metode između onih, koji se inače slažu u osnovnim i bitnim pitanjima. Zamislimo čak i to da se jednog dana otkrije besprijekoran spoznajni postupak, dokaz o Bogu, za koji svi misaoni ljudi, svi filozofi i svi naučenjaci bez iznimke priznaju da je strogo logičan, da je neposredno očevidan, da je nepobitan i konačan. Mislite li da bi problem time bio riješen? Varate se. I dalje bi on ostao neriješen. Jer nama je osim toga važan i odgovor na pitanje zašto nas je Stvoritelj bacio na pozornicu života? A tu filozofi, zaista, nemaju što da odgovore, budući da ova tajna transcendira, to jest, prekoračuje i nadilazi ljudsko duhovno iskustvo, te zavisi od božanske volje.

Tko da nam onda odgovori?
Jedan Jedini, ako to ushtjedne: Bog

Ovdje se može desiti da me napuste oni koji odbacuju opstanak, postojanje, egzistenciju Boga Stvoritelja ili oni koji, po ne znam kakvom svojevoljnom prosuđivanju i samovlasnom zaključivanju, odriču tome gospodaru moć da se obrati čovjeku i s njim uspostavi ovakav ili onakav neposredan dodir. Na žalost, uz takav pogled na stvari i uz takvo uvjerenje, ja doista ne vidim nikakva izlaza: život jest i ostaje, prosto-naprosto, sasvim besmislen.

Ali što ćemo sa ostalima, kamo njih da uputimo? Onkraj nauke, onkraj filozofije, to jest, još dalje od njih, iznad njih? Jakako! Ravno k religiji. Ako vam je to nebično čuti ili vas, možda, vrijeđa, ja najsmjernije molim da oprostite, ali religiozan pogled na svijet i religiozan stav u životu isto je toliko razuman, razložan, opravdan i čovjeka dostojan koliko i nauka i filozofija, a uz to još beskrajno uzvišeniji od njih obiju. Što čini religija? U čemu je nastojanje istinski religioznog čovjeka? On teži, on se trudi, on traži doticaj i vezu s Bogom, on svoju dušu

i svoje srce otvara Božjem uplivu, Božjem nadahnuću i, možda, Božjim riječima.

Velik dio čovječanstva okupile su oko svojih oltara najveće religije, privukavši svjetlom i toplinom svog učenja milijune vjernika. Veličinstvena je to povorka ljudskih bića, koja s više ili manje uspjeha svladavaju gravitaciju ovozemaljske prolaznosti, otimajući se prema duhovnoj sferi i tražeći u njoj smisao života. Na čelu povorke već stotinama godina korača religija Golgote i Uskrsnuća, Kršćanstvo, stupajući za Isusom Kristom koji je donio poruku Svevišnjega. Povijest njegova i učenje zabilježeni su u neobičnoj knjizi koja se zove Biblija. U njoj se pripovijeda o djelovanju Božjem kroz vijekove, o Bogu koji je stalno prisutan u žarištu sudbine ljudske.

Uzmite ovu knjigu i listajte je. Ona počinje grandioznim opisom koji prikazuje stvaranje svijeta. Zatim, iza nekoliko poglavlja, prelazi na sve ono čime je pripreman izabrani narod, Izrael. Dvije tisuće godina Božanska je volja taj narod strpljivo odgajala, počevši s Abrahamom i nastavljajući s Mojsijem i prorocima. Napokon će pred vama sinuti dolazak onoga koji je bio najavljen, Isusa Nazarećanina.

Zadržite se osobito na stranicama Evanđelja. Čitajte jednom, pa pročitajte još jednom. Tu ćete naći portret Isusa Krista, čovjeka koji je imao sve vrline: genijalan um, heroizam duše, uzvišeno srce; pa zatim i božanske odlike: savršenu čistoću i prisan dodir s najvišim, s apsolutnim bićem, s Bogom. Vidjet ćete ga na djelu u njegovoj glavnoj, osobitoj i za ljude sudbonosnoj misiji: osnovati i cijelim svijetom proširiti Kraljevstvo Božje, to jest vladavinu istine, pravde, ljepote, dobrote, međusobne tolerancije i mira. Imao je punomoć i vlast nad materijalnim stvarima, nad ljudskom tjelesnom prirodom i nad svačijom savješću. I kad budete vidjeli kako je na križu mučenički umro pa iza toga treći dan uskrsnuo, vi ćete zajedno s njegovim učenicima reći da je on doista Sin Božji. Bit će vam razumljivo također i to kako je iz njegove ličnosti, iz njegova djelovanja i učenja, kao iz najživotvornijeg izvora, slijedećih stoljeća izbila najveća moralna i religiozna revolucija u historiji, revolucija ko-

ja očovječavajući čovjeka, to jest, potiskujući životinjstvo u njemu, traje već blizu dvije tisuće godina.

Kako bi onda bilo, što vam se čini, da njega upitamo? Da vidimo šta o životu kaže on, on koji govori u Božje ime?

Odmah nam je unaprijed jasno da se možemo nadati različitim odgovorima. Još prije njegova dolaska na zemlju, grozničavo tražeći adekvatan odgovor na pitanje što je život, misaoni ljudi su našli, iznijeli i objavili sva nagađanja, sve pretpostavke i sve hipoteze koje su moguće. Čak se i u naše dane iste ideje i teorije ponovo javljaju, izražene samo drugim riječima.

Bog je, vele jedni, stvorio neugodan, okrutan, grozan i nepodnošljiv svijet. Možda radi zadovoljstva da nas gleda kako patimo? U svakom slučaju čovjeka obuzima iskušenje da baš to pomisli i povjeruje čim uvidi kako je bijedan, jadan i kukavan položaj ljudskog roda na zemlji. I da izvede čudan filozofski zaključak: jedini stav u životu je spokojno vedar očaj, bez nade u bilo šta.

Bog je, suprotstavljaju se drugi, i to mnogo njih, stvorio svijet bez ikakve svrhe. Možda se u početku i interesirao za nj ali je, ima već dugo, sasvim zaboravio na ovaj planet, bačen u kozmički beskraj prije mnogo milijuna godina. Radite, prema tome, sve ono što vam se dopada; udesite sebi, i prema sebi, takvu kombinaciju vrlina i mana s kakvom ćete što udobnije proživjeti, jer nikad nikom nećete odgovarati niti kakav račun polagati! I ne brinite se nizašto više. Sve je ostalo samo zagonetka. Svaki je odgovor varljiv i uzaludan.

Sve što je Bog stvorio, uvjeravaju nas najrazboritiji, stvorio je slobodnom odlukom vlastite svemoći; i nije On zaboravio svoje djelo nego se i dalje brine za nj i, jednom, nekad, bilo kad, bljesnut će oštrica njegve pravde iznad svega stvorenoga.

Neće li nam Isus dati utješniji, bolji odgovor? Mi očekujemo da nam pred očima zablistaju drukčiji vidici. Ima u nama još nešto povrh bijede, samoljublja ili straha. To je potreba za veličinom i uzvišenošću, za odanošću i žrtvom, za blaženstvom i srećom, za besmrtnošću i vječnošću.

Što li će nam On kazati?

Jednu će nam samo riječ reći, jedinu bitnost, nešto za čim žudi najbolji dio našeg bića, nešto čemu teži sve ono što je plemenito u našoj naravi: ljubav!

Jedva se usudujem da je izgovorim.

U naše dane ona je sva ublaćena. Tandrču njom i papagajski je ponavljaju u plitkim i lakim šlagerima po kavanama i barovima, uz napjeve iz popularnih filmova i opereta, spominju je da bi je uprljali na pornografskim plakatima, kojim kinematografska reklama zakrčuje i zatrpava naše ulice! Okrenimo se od ovih slika, odbacimo te gnusne prostote i niskosti, uzdignimo se u mislima odmah do izvornih i pravih vrijednosti ljudskih. Tek ćemo iza toga moći bez dvojbe, neposredno, jasno i razgovjetno pojmiti značenje glavne Kristove, dominantne Kristove riječi: Ljubav.

»Bog nas ljubi, voli nas, pa smo i mi dužni da volimo i ljubimo njega« Da li ste pravilno shvatili tu riječ? Voljeti. Ljubiti. Njen istinski smisao je ovdje želja, volja pa i nastojanje da bližnjemu dobro bude i da bude sretan. Njen je smisao darovati sve što imamo za sreću bližnjega i očekivati da i on isto tako daruje od onog što posjeduje bilo u materijalnom bilo u moralnom pogledu. Na zemlji je materinski osjećaj idealan uzorak takve ljubavi. Majka žrtvuje i zdravlje i snagu i cijelo slobodno vrijeme do posljednje sekunde i sve radosti svoje, djetetu svom. Njoj čak i ne treba da joj dijete ičim drugim odgovori osim odanošću i osmijehom; sve ostalo mu ona prepušta neka njim raspolaže kako hoće i kako mu se dopada. I kad jednom izbije trenutak da ono u život može krenuti bez ičije, pa i bez njezine pomoći, ona ga ženi, ako je sin, predajući ga supruzi, ili je udaje, ako je kćer, predajući je suprugu, i povlači se u zasjenak, sva sretna što je njeno dijete sretno.

E, dakle, ovo što majka čini ovdje, na zemlji, u smanjenim je razmjerima slika onog što čini Bog. Zato se Krist neumorno vraća na ovu najvišu istinu: »Vi imate Oca koji je na nebesima (Mt 6. 9). Oko vašeg Oca prodire u tajnost vaše duše i On će vam uzvratiti za sve ono što činite za nj: za milostinju koju dadne vaša ljevica a da o tome ništa ne znadne desnica, za vašu

molitvu u skrivenoj sobi, iza vrata koja budu zatvorena (Mt 6. 4 i 6). Ako čak vi, koji ste zli, dajete vašim sinovima ono za što vas zamole, jer koji bi među vama svome sinu, kad bi ga zamolio za kruh, pružio kamen? ili, kad bi ga zamolio za jaje, pružio škorpiona, ili kad bi ga zamolio za ribu, pružio zmiju? — koliko će više vaš Otac nebeski dati sva dobra onima koji ga mole? (Mt 7. 9). Ako vi oprostite drugima njihove pogreške, oprostit će i vama vaše grijehe Otac vaš koji je na nebesima (Mt 6. 15). Pogledajte gavrane i ostale ptice nebeske! Niti siju, niti sabiru u žitnice, i vaš ih nebeski Otac hrani. Zar vi niste mnogo vrjedniji od njih? Tko od vas može brigama produžiti svoj život samo za jedan lakat? I za odijelo što se toliko brinete? Promotrite poljske ljiljane kako rastu! Niti siju, niti žanju. A ja vam kažem da ni Salomon u svoj svojoj raskoši nije bio obučen kao jedan od njih. Pa ako tako Bog odijeva poljsku travu koja danas jest, a već se sutra baca u peć, zar neće mnogo radije vas, malovjerni?! Ne brinite se tjeskobno i ne govorite: što ćemo pojesti, ili što ćemo popiti ili u što ćemo se obući?! — to sve traže pogani — jer vaš nebeski Otac zna da vam je to sve potrebno. (Mt. 6. 26).

Zatim u parabolama i slikovitim usporedbama, Isus nam pokazuje ovu božansku ljubav na djelu. Ono što je on upravo zasnovao na zemlji, Kraljevstvo Božje, u kom će Oca priznavati, služiti mu i ljubiti ga svi narodi u sveobuhvatnom i konačnom svjetskom savezu: u kom će se ljudi spoticati, bez dvojbe, padati i griješiti, možda, ali će im se grijesi opraštati i ponovo opraštati svaki put kad se pridignu iz blata zablude i pogrešaka; gdje će Božja milost ljudski rod podizati iz bijede, okruživati ga pažnjom i brigom sve dok najzad ne doputuje u očinsko boravište svoje, u nebeski zavičaj. To će biti nova snaga i nova moć u svijetu koji se obeshrabrio pod pritiskom očaja; to je zametak iz kog će se kao iz gorušičina zrna razviti granato stablo (Mt. 13. 44). Sve dok traje ovaj svijet zlo će živjeti pokraj dobra; pri svemu tom će dobro jačati i rasti, ništa ga više neće moći ugušiti; a potom, kad osvane taj dan, dobro će biti nagrađeno. Kao u polju gdje nikne korov zajedno sa pšenicom: on raste i raste sve do žetve, a tada ga žeteoci povežu u snopove i spale, a pšenicu saspu u žitnicu (Mt. 13, 24). Kao velika mreža kojom ribari u moru zahvate svakovrsnih riba, i onih koje valjaju i onih koje ne valjaju: zatim odaberu samo one koje valjaju a nevaljale bace (Mt. 13, 47). Treba, dakle, bdjeti: kao što vjerni sluge sve do kasno iza ponoći ne spavaju, očekujući gospodara koji se obično vraća iznenada (Mt. 24, 42); kao što sposobni upravitelji dobiju na čuvanje pet talenata ili dva talenta (Mt. 25. 14) ili deset mina (Luka, 19. 11), pa zadugo nakon toga predaju svome gospodaru dvaput više novaca; kao djevice iz nevjestine pratnje u svadbenoj povorci koje — mudre i oprezne — smotreno ponesu dovoljno ulja u posudama, kako bi cijele noći, ako zatreba, mogle čekati zaručnika. (Mt. 25. 1). Na svršetku će ovaj gospodar i Stvoritelj, ovaj starješina žetelaca i ribara i ovaj zaručnik, to jest, Isus Krist, ponovo doći da podijeli pravdu, pa će dobre uzeti sebi radi nagrade, čija se najizražajnija slika vidi u veličajno raskošnoj svadbenoj gozbi (Mt. 22. 1). Sve ovo proizlazi iz onog što pišu trojica prvih evanđelista; navodili smo čas Matiju, čas Marka, čas Luku.

Što se tiče svetog Ivana, on je pisao mnogo kasnije, pri kraju toga stoljeća. Imao je vremena da razmišlja, a uz to je svojim očima vidio kako Spasiteljeva poruka ulazi u život, tijelo i krvotok Crkve. Njegovo nam Evanđelje, posljednje od njih četiri, donosi tu poruku oslobođenu od simbolike. Kristov lik se u njemu očituje sa svim svojim božanskim atributima. Naročito u govoru Apostolima iza Posljednje večere. Kada se obraća Bogu Ocu: »A ovo je vječni život: spoznati tebe, jedinog pravog Boga. i onoga kog si poslao, Isusa Krista« (17. 3). Ili kad veli svojim učenicima: »... jer sam Otac vas ljubi, budući da ste vi mene ljubili i vjerovali da sam izišao od Boga«. (16. 27). »Kao što je otac mene ljubio, tako sam i ja vas ljubio. Ostanite u mojoj ljubavi!« (15. 9). »Ako me tko ljubi, držat će moju riječ i moj će ga Otac ljubiti; k njemu ćemo doći i kod njega se nastaniti (14. 24). On im isto tako jasno navješćuje onaj blistav cilj kome će ih odvesti ova ljubav: »Sinci moji, samo sam još kratko vrijeme s vama (13. 33). »U kući moga Oca ima mnogo stanova; idem da vam pripravim mjesto, a zatim ću se vratiti da vas uzmem

sebi da i vi budete gdje sam ja« (14. 2. 4). »Oče, htio bih da oni koje si mi dao budu gdje sam ja, zajedno sa mnom, da promatraju slavu koju si mi dao, jer si me ljubio prije postanka svijeta« (17. 24).

Ovako izričit odgovor od samog Stvoritelja jarkim svjetlom nade, pouzdanja i sigurnosti rastjeruje tmicu pesimizma s našeg životnog horizonta. Može li se ma samo i zamisliti sigurnije kakvo jamstvo!? Biti voljeno čedo Božje, objekt Njegove ljubavi! Onaj koga ne uzbuđuje ovo navještanje, ni jednog slovca iz čovjekove drame nije pojmio.

Nedavno sam razgovarao sa duhovnikom jedne kaznene ustanove koji mi je pripovijedao o svom apostolatu. »Nećete mi vjerovati kako je taj posao težak. Imam tamo dječake od 12 do 18 godina, ali moralno i psihološki to su većinom prava čudovišta. Ni traga nekom plemenitom osjećaju. Nijednog ne možeš uza se privezati, pa taman da si dobar, što vele, kao kruh. Ni pojma u njih nema o nesebičnoj naklonosti, vjernosti, zahvalnosti, požrtvovnosti. Što ih rukovodi u postupcima? Isključivo lični interes. Prošle mi je sedmice došao jedan od njih, od onih najmlađih, pun vatrene revnosti. Molio me da mu dam brojanice da se moli Bogu. Bio sam dirnut, pa sam ga obasuo pažnjom, dao mu još i medaljice i molitvenik. On će to naučiti, rekao je, pa će mi biti ministrant za vrijeme sv. mise. Dva dana iza toga planula je pobuna, kao što se to već često dešava. Nadzornici i čuvari da pobjesne. Mog derana ukebaše, i na saslušanje. U tren oka nesta sviju lijepih osjećaja i namjera. Njemu su najednom krivi svi osim njega, pa mu je kriv i kaznionički duhovnik. trga na komadiće svoj molitvenik, gnjevno gazi brojanice, baca u klozet medalje i psuje kao pijan živoder.«

Koji trenutak iza toga svećenik zamišljeno dodaje: »A šta ćete? Ja ih razumijem. Sve se ovo savršeno objašnjava jednim jedinim razlogom. Ova djeca nisu imala pravih roditelja. Došla su na svijet protiv volje svog oca i svoje majke. I njih su se ti njihovi roditelji jednostavno otarasili, dali ih u kakve jaslice u kakav dječji vrtić ili obdanište, gdje su ih njegovale — ako su ih uopće njegovale — tko zna čije, tuđe hladne ruke. Zatim

su se ta ničija djeca potucala po svakojakim sirotištima. Nikad nježne riječi ni toplog zagrljaja, nikad nikakve ljubavi! Eto, to vam je to!«

To je istina... Mi nikad ne pomišljamo na to kako smo dočekani, kad smo se pojavili na pragu života. Svako ljudsko biće osjeća potrebu da bude voljeno. A onome najmanjem, novorođenčetu, njemu je ljubav naročito potrebna. Pogledajte malo tu sliku, taj prizor. Dojenče na majčinim grudima!... Već od prvih dana, mnogo prije nego što mu se razum probudi, ono vidi uvijek isti osmijeh materin, čuje isti blag i melodičan glas, koji ga zove ili mu pjeva uspavanku, prepušta se istim nježnim rukama koje ga kupaju, povijaju i na srce privijaju. Dijete osjeća kako mu stalno netko isti pomaže u nevolji, ublažujući mu nelagodu, odmah mu se odaziva kad ono plače i doziva, i, naročito, voli ga, okružuje ga milovanjem poljupcima i nježnošću. Zatim ono raste i poima sve više. Tome nekom ne znajući ni samo kako, daje ono ime »mama«. I odsad je ta riječ svakom zgodom i svaki čas na njegovim usnama. Ono je ponavlja čak i u snu. Njegova majka... ali da se odluči na prvo tapkanje koje će biti nalik na hod potrebno je da ga primami blijesak njenog osmijeha. Ono je tu, pokušava da stoji na svojim nesigurnim, drhtavim i klecavim nožicama; samo korak ispred njega mati se spustila na koljena, raširila ruke, na licu joj kao sunce blista smiješak beskrajne ljubavi materinske; ona ga mami, ne bi li prohodalo: »Hodi srce, hodi srećo moja!« I ono se ne može oduprijeti, pušta svoj oslonac. Baš kad pođe da padne u prazninu, ona ga dočekuje u zagrljaj. Majka mu je sve na svijetu, u njenom srcu za nj ima mjesta ma šta mu se dogodilo, ma kakva ga neprilika snašla. Od popijevke s njenih usana prestaju suze i nestaje svakog straha. Kad ga ona uzme u naručje ono je ušlo u pravi raj. Kad ga ona drži za ruku, ono prezire sve opasnosti. Ako se ona rasrdi ili rastuži, njemu je teško i suze mu same idu na oči. Zato u duši takva djeteta, još prije svakog, bilo kakvog razmišljanja, pod utjecajem najranijih životnih i nagonskih reakcija, niče i raste duboko uvjerenje: »Ima jedno biće na svijetu koje me istinski voli; mogu se u svemu osloniti na nj i ljubav mu vra

čati za ljubav.« Zar je onda čudo ako to i takvo dijete, još prije nego što uzraste i zakorači stazom odgovornosti, vjeruje i u ljude i u život!

Sasvim je drukčije s ovom zanemarenom, napuštenom i zapuštenom djecom. Bezosjećajne tuđe ruke premeću ih tamo-amo. Nepoznata lica prolaze ispred njih, sva zaposlena i ravnodušna. Nikad nikakva poljupca, nikad nikakve nježnosti. Ona rastu, njih nadziru, hrane ih, utuvljuju im znanje u glavu, i to je sve. Nikome nije stalo do njih niti se njihova dječja srca vežu za ikoga. U najdublju nutrinu njihova bića nesmiljeno sječivo života urezuje ovakvo uvjerenje: »Svijet je nemilosrdna džungla, čovjek je čovjeku vuk; jedino što vrijedi u životu to je ići svojim putem, tražiti u svemu samo svoj interes, ne vjerovati nikome, ako je korisno polaskati, laskaj bezobzirno, ako je korisno udarati, udaraj nemilice; pravo gvozdene pesnice, pravo jačega — to je zakon života.« Eto kako ljudska bića postaju čudovišta!

Zbog čega ja to vama pričam?

Zbog toga što upravo to i jest naša ljudska sudbinska dilema.

Zamislite za trenutak da nas je svesilni Bog stvorio bez ljubavi, iz čistoga stvaralačkog hira ili zbog toga da zadovolji tiranski prohtjev gospodara čija moć nema granica: mi bismo tad bili takva napuštena djeca. Majčin zagrljaj i blažen smiješak na njezinu licu koji su nas po dolasku na svijet prihvatili i ogrijali bili bi samo poruga. Jer iza tog zagrljaja i te radosti prezirno bi se osmijehivao gospodar koji drži sve konce u rukama i koji je stvorio i majku i dijete. Prema nama bi on bio ravnodušan i rugao bi nam se! I svijet bi zbog toga bio ledeno hladan i dušmanski tuđ. Mi bismo bili nesretnici. Život sa svim svojim iznenađenjima, bio bi na kraju krajeva prokletstvo!

Srećom, ta stravična slika nije zbiljnost nego samo pretpostavka: mi smo stvoreni iz ljubavi. I time se sve mijenja! Svijet postaje svjetliji; obasjavaju ga zrake novozavjetne objave, grije ga sunčano proljeće evanđeoske poruke! Nas nose nevidljive ruke Božje. I ljubav naših majki, nagnutih nad kolijevkom samo

je odbljesak neizmjerne ljubavi koja nas poziva k sebi ovdje na zemlji, ona je istom jedva razgovjetan simbol koji nam navješćuje beskrajnu ljubav onoga komu se, kao utjelovljenju očinske i materinske dobrote, zajedno s Kristom, obraćamo u molitvi: »Oče naš koji si na nebesima!«

Zastanimo malo. Mnogo i mnogo još pitanja navire s naših usana, tražeći odgovor, a mi ih moramo odložiti za kasnije. Pred ovom porukom upada u oči brutalnost nekih činjenica. Na primjer: smrt. Nije li ona surov besmisao? Kamo nas ona vodi? I zar nije život ljudski obilježen dubokim protuslovljem i nesrećom? Budimo zadovoljni zasad ovom osnovnom postavkom koja se visoko izdiže nad čitavim obzorjem: Bog je ljubav. Sve što je on stvorio proizašlo je iz jednog jedinog nadahnuća, iz logike njegova srca. U početku, on je ljubav koja nas izvodi iz ništavila. Na kraju, on je ljubav koja nas uvodi u božanski sjaj svoje vlastite sreće. Tijekom ovog života on je ljubav koja nas oduhovljuje, prosvjetljuje i jača. Mi smo, prema tome, stvoreni da ljubimo: da ljubimo sve što ljubi On, ponajprije samog Njega, a zatim ono što je On stvorio, naročito ljude, našu braću; da ih ljubimo i u tmici kroz koju nas vodi ovaj naš put, u sreći uspjeha ali i u nesreći poraza; ispunjavajući svakodnevne dužnosti, ali i dočekujući neizbježive i katkad ubitačne patnje; pokušavajući uporno da živimo, ali uvijek spokojno gotovi da umremo.

To je ono što nas uči Biblija, uči nas ne više o svakoj pojedinačnoj sudbini već, ovaj put o sveukupnom ljudskom rodu. Ona opširno pripovijeda o toj neumornoj pažnji Stvoriteljevoj, koja obuhvaća dugu povijest mnogih pokoljenja. Njena prva stranica otvara pogled na prizor božanske stvaralačke djelatnosti: Svevišnji uvodi red u prvobitan kaos i stvara čovjeka na svoju sliku i priliku«. Zatim ona lagano prati historijsku sudbinu Izraela i stiže do Isusa Krista. Najzad, ona podiže zastor s apokaliptičke vizije apostola Ivana i mi gledamo posljednja vremena i kraj svjetske prolaznosti: nebo, nebeski Jeruzalem, koji je okupio sve izabrane oko Jagnjeta, oko Krista pobjednika.

Grandiozna slika! Jedino proroštvo, jedina vizija koja unosi mir u naše duše. Zar mi nismo nejaka djeca u drami života? Izišli smo iz ponora, krećemo se nad ponorom, po mostu na kome nam od nesigurnosti podrhtavaju noge... baš kao kakav dječačić od sedam — osam godina koji ništa ne razumije, te lunja ulicama gradske naseobine koja se zove »zemaljski život«, stalno se pitajući šta je ovo ovdje, zašto je ono ondje, kako je i zašto je ono tamo?!... Njegova sjećanja sežu tek nekoliko tjedana unazad, sva je budućnost pred njim golema nepoznanica. Jedino što ga ohrabruje može se izreći sa četiri riječi: on ima svoju majku. Ona se barem sjeća svega što je potrebno, ona sve zna, ona je kadra predvidjeti sve, ona i može sve. Tako i mi, bića kojima juče ni traga nije bilo na svijetu i koji smo danas živi ljudi, a sutra već mrtvaci, osjećamo potrebu za okriljem Oca koji sve može. Za čovjeka ima samo jedno jamstvo sigurnosti na ovom svijetu: uvjerenje da ga, kuda god se micao i kamo god išao, svuda vidi i svuda mu se osmjehuje svesilni Stvoritelj njegov na nebesima.

Izdaje: Nadbiskupski Duhovni Stol — Glas Koncila, Zagreb, Kaptol 8. Odgovara: dr Josip Ladika, Zagreb, Nova Ves 7; Tisak: »Sportska štampa« — Zagreb Palmotićeva 3.

Uredništvo GLASA KONCILA
izdaje pored svojih dvotjednih novina također:

— **MALI KONCIL** — mjesečnik za djecu

Osim toga je izdalo:

— **NEDJELJNI MISAL** u 3 dijela — misni priručnik za vjernike — cijena 3 Nd.

— **VELIKI KATEKIZAM** za više razrede osn. škole. Dosad su izišle tri knjige: O Bogu i našem spasenju, O Crkvi i sakramentima, Božje i crkvene zapovijedi. Cijene 3,5 Nd.

— **TRAŽIMO SMISAO** — kako kršćanstvo rješava problem života, od F. Lelottea, u dva sveska. To je jedna od najuspjelijih kratkih sinteza kršćanske nauke, prvenstveno namijenjena mladima i svima koji žele upoznati sadržaj i duh katoličke vjere. Cijena 4 Nd.

— **ZAGREBAČKA KATEDRALA** — vodič za turiste s opisom i historijom današnje i prijašnjih katedrala s odličnim fotografijama na najfinijem papiru. Cijena 6 Nd.

— Od novinarke Glasa Koncila **Berith** izašle su dosad tri knjige: **MI, OVDJE; POZDRAV IGNACIJI; CRNI ŠATOR.** Cijena 3,5 Nd.

— **NEOBIČAN DNEVNIK** — vjerski problemi mladih. Izdao Glas koncila i Kršćanska sadašnjost.